

Valtioneuvoston asetus betonimurskeen jätteeksi luokittelun päättymisen arviointiperusteista

Soveltamisohje

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2. Toiminnanharjoittajat	2
3. Laadunvarmistusjärjestelmän vaatimustenmukaisuuden vahvistaja.....	4
4. Ympäristöluvan tai rekisteröidyn toiminnan valvontaviranomainen	5
5. Betonimurskeen hankkija ja käyttäjä.....	6
6. Huomioita betonimurskeista uusiomateriaalimarkkinoilla	6

1 Johdanto

Valtioneuvoston asetuksen betonimurskeen jätteeksi luokittelun päättymisen arviointiperusteista (eli betoni-EEJ-asetuksen) tavoitteena on luoda kansallisesti sovellettavat perusteet sille, miten betonijätteistä valmistettujen murskeiden jätteeksi luokittelun päättyy, jotta näitä murskeita voitaisiin saattaa markkinoille kiviainestuotteina ja lannoitevalmisteina. Asetus tukee kestävän kiertotalouden tavoitteita ja luonnonvarojen kestävää käyttöä. Asetuksen mukaiset vaatimukset täyttävää betonimursketta voitaisiin käyttää luonnon kiviainesten asemesta maa-, viher- ja talonrakentamisessa sekä uuden betonin ja betonituotteiden valmistuksessa. Vaatimukset täyttävää betonimursketta voitaisiin käyttää myös lannoitevalmistelaisissa tarkoitettuna lannoitteena, kalkitusaineena, maanparannusaineena tai kasvualustana, jolloin sen käytöllä voitaisiin korvata vastaavia muita primäärisiä lannoitevalmisteita tai niiden raaka-aineita. Toistaiseksi valtaosa betonijätteistä on hyödynnetty jätteenä eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa annetun valtioneuvoston asetuksen (843/2017) eli ns. MARA-asetuksen mukaisesti. Betoni-EEJ-asetuksen käyttöönotto on täysin vapaaehtoista betonimurskeen valmistajille eikä asetus vaikuta MARA-asetukseen, joka säilyy voimassa sellaisenaan. Betoni-EEJ -asetuksella mahdollistetaan jäteperäisen betonimurskeen käyttö myös tarkoituksissa, joissa jalostusarvo on maarakentamista korkeampi.

Tämä soveltamisohje sisältää käytännön ohjeita asetuksen mukaiset arviointiperusteet käyttöön ottaville toiminnanharjoittajille, arviointiperusteet käyttöön ottavien ympäristöluvanvaraisten tai rekisteröityjen laitosten valvontaviranomaisille, kiviainesten ja lannoitevalmisteiden valvonnasta vastaaville viranomaisille sekä betonimurskeen hankkijoille ja käyttäjille tai heitä palveleville yrityksille ja organisaatioille. Ohje ei ole oikeudellisesti sitova.

Tämä 31.8.2022 päivätty versio on saatavilla ympäristöministeriön verkkosivuilla <https://ym.fi/jatelainsaadanto> 31.8.2022 alkaen. Soveltamisohjetta voidaan täydentää lähikuukausina sitä mukaa, kun lisätietoa asetuksen soveltamisen kannalta tarpeellisista täsmennyksistä kertyy. Lisäksi ohjetta voidaan täsmentää myöhemmin sen käytöstä saatujen kokemusten perusteella. Kyseisillä verkkosivuilla on myös asetuksen perustelumuiotio, jossa on

asetuksen soveltamisen kannalta tarpeellista lisätietoa asetuksen yleisistä ja pykäläkohtaisista perusteluista. Linkki asetuksen perustelumateriaaliin on sivulla <https://ym.fi/jatelainsaadanto>.

2. Toiminnanharjoittajat

Tässä luvussa kuvataan kronologisessa järjestyksessä keskeiset toimenpiteet, jotka velvoittavat toiminnanharjoittajaa, joka on päättänyt ottaa asetuksessa tarkoitetut arviointiperusteet käyttöön. Luvun loppuosassa on lisäksi ehdotuksia vapaaehtoisiksi toimenpiteiksi, joilla toiminnanharjoittaja voi edistää hyviä käytäntöjä uusiomateriaalien käytössä Suomessa.

- A. Tutustu huolellisesti asetuksen sisältöön ja vaatimuksiin ja varmista ennen ilmoituksen tekemistä arviointiperusteiden täytyminen laitoksella, jolla arviointiperusteet on tarkoitus ottaa käyttöön.
- B. Keskeiset vaatimukset koskevat jätteiden vastaanottoa, hyödyntämistoimea eli jätteiden käsittelyä, valmistettujen betonimurskeiden laatua sekä vaatimustenmukaisuusilmoituksen laatimista. Lisäksi toimipaikalla tulee olla laadunvarmistusjärjestelmä, jolla on ohessa luetellut minimivaatimukset. Laadunvarmistusjärjestelmän tulee sisältää:
 - o betonijätteiden vastaanottotarkastusta koskevat ohjeet
 - o betonijätteiden vastaanottokirjanpitoa koskevat ohjeet
 - o selkeät ohjeet betonimurskeen valmistuksessa käytettävien laitteiden käytöstä ja huollosta sekä valmistusprosessiin liittyvistä toiminnoista
 - o näytteenottoa ja näytteiden esikäsittelyä ja testaamista koskevat ohjeet siten kuin asetuksessa on tarkemmin määritelty

Lisäksi laadunvarmistusjärjestelmällä tulee olla

- o nimetyt, siitä vastaavat henkilöt, jotka on perehdytetty tähän tehtävään.
 - o arviointi- ja auditointisuunnitelma ja järjestelmän vaatimustenmukaisuus on vahvistettava riippumattoman osapuolen toimesta. Riippumattomalla osapuolella on oltava Turvallisuus- ja kemikaaliviraston akkreditointiyksikön myöntämä pätevyys tässä tehtävässä toimimiseen.
- C. Tee vähintään 30 vuorokautta ennen arviointiperusteiden käyttöönottoa vapaamuotoinen kirjallinen (sähköpostitse lähetetty) ilmoitus arviointiperusteiden käyttöönotosta toimipaikan ympäristölupaa valvovalle viranomaiselle tai ympäristönsuojeluviranomaiselle, joka vastaa rekisteröidyn betoniaseman tai betonituotetehtaan valvonnasta. Varmista, että ilmoitus sisältää selvityksen (sähköisen kopion) laadunvarmistusjärjestelmästä ja että laadunvarmistusjärjestelmän vaatimustenmukaisuus on vahvistettu kolmannen osapuolen toimesta.
 - D. Odota, että edellä mainittu viranomainen on lisännyt toimipaikan ja/tai tarvittavat raportointilomakkeet YLVA-tietojärjestelmään (katso myös tämän ohjeen lukuun 4 viranomaisille ensisijaisesti suunnatut YLVA-järjestelmää koskevat asiat) ja ilmoittanut tästä. YLVA on ympäristönsuojelun raportointipalvelu, jonka toiminnanharjoittajia koskevat ohjeet löytyvät osoitteesta <https://www.ely-keskus.fi/web/ylva/toiminnanharjoittajien-sahkoinen-raportointi>
 - E. Viranomaisen ilmoitettua YLVA-tietojärjestelmään tehdyistä toimenpiteistä, varmista laitosta koskevien tietojen oikeellisuus ja ajantasaisuus ja tutustu järjestelmän raportointiosioon ja täyttöohjeisiin. Tämän jälkeen voit aloittaa asetuksessa tarkoitetun betonimurskeen valmistuksen, jonka jätteen luokittelu on päättynyt. Murskeita, jotka on

valmistettu ennen ilmoituksen kirjaamista tietojärjestelmään, on pidettävä jätteinä eikä niitä voi saattaa markkinoille tässä asetuksessa tarkoitettuina betonimurskeina, joiden jätteeksi luokittelu on päätynyt.

- F. Huolehdi valmistettujen kiviainesten CE-merkinnästä ja kiviainesten ja lannoitevalmisteiden muista tuotelainsäädäntöön liittyvistä velvoitteista sekä siitä, että asiakas, jolle tuote luovutetaan tai myydään, saa jokaisen betonimurske-erän mukana käyttöönsä vaatimustenmukaisuusilmoituksen.
- G. Toteuta asetuksen vaatimuksia toiminnan ja lopputuotteen laadun valvonnasta asetuksen vaatimusten ja laadunvarmistusjärjestelmän mukaisesti. Dokumentoi tiedot, jotta vuosiraportointi tietojärjestelmään asetuksen vaatimusten mukaisesti onnistuu. Raportoi tiedot toiminnasta tietojärjestelmään seuraavasti:
- Kirjaa jäteosioon (vastaanotettu jäte) betonimurskeen valmistuksen raaka-aineena käytetyt betonijätteet (tonnia) siten, että käyttämättömistä ja käytetystä betonista peräisin olevat betonijätteet on eritelty omille riveilleen.
 - Hyödyntämiskoodina käytetään R05A (2023 alkaen R 5.2 koodia), jota käytetään vain EEJ-tuotteeksi päätyvälle määrälle. Ne käsittelymäärät, jotka eivät päädy lopulliseksi tuotteeksi vaan jätteeksi (esim. poistetut raudat, epäpuhtaudet ja tuotteeksi kelpaamaton betonijäte), kirjataan tulevan jätteen lomakkeelle omalle riville esikäsitteilykoodilla R12B (2023 alkaen R12.2).
 - Vastaanotettu betonijäte tulee kirjata myös Yleisen raportoinnin raaka-ainelomakkeelle siltä osin, kun sitä käytetään EEJ-tuotteen raaka-aineena. Jätteenä vastaanotetulle raaka-aineelle ei laiteta rastia EEJ-ruutuun, sillä materiaalin jätteeksi luokittelu ei ole vielä siinä vaiheessa päätynyt.
 - Kirjaa tuotantolomakkeelle valmistetut betonimurskeet käyttötarkoituksittain eriteltynä tonnimäärinä siten, että kuhunkin käyttötarkoitukseen (kiviaineksena maarakentamiseen, viherrakentamiseen, talonrakentamiseen, tai betonituotteiden tai valmisbetonin valmistamiseen tai lannoitevalmisteen) on eritelty omille riveilleen. Laita näiden tuotteiden kohdalle ruksi tietokentän yhteydessä olevaan End-of-Waste (2023 alkaen Ei enää jätettä) ruutuun (kuva 1). Mikäli tuote soveltuu useaan käyttötarkoitukseen, listaa selitteeseen kaikki käyttötarkoitukset, joihin valmistettu murske soveltuu ja ilmoita tonnimäärä näille murskeille.
 - Liitä yhteenveto valmistettujen betonimurskeiden laadusta ja laadunvaihtelusta YLVAn Tiedostot-osion Muut yhteenvetotiedot (liitetiedosto) -kohtaan. Tämän yhteenvetodon tulee sisältää tiedot tilastollisista muuttujista, kuten analysoitujen kokoomanäytteiden lukumäärän, liukoisuuksien ja pitoisuuksien keskiarvot, keskihajonnat ja ylimmät ja alimmat mitatut arvot, haitta-aineittain eriteltynä. Myös kelluvien epäpuhtauksien vastaavat tilastolliset muuttujat on ilmoitettava.
 - Kirjaa lähtevien jätteiden lomakkeelle (toiminnassa syntyvät jätteet) ainoastaan sellaiset muualle toimitetut jätteet, jotka luokitellaan edelleen jätteeksi, esim. MARA-hyödyntämiseen toimitettu betonimurske. EEJ-tuotteeksi valmistettua betonimursketta ei kirjata lähteviin jätevirtoihin, vaan tiedot kirjataan ainoastaan tuotantolomakkeelle.
 - Toimita vuosittain laitoksen toimintaa valvovalle ympäristönsuojeluviranomaiselle ajantasainen kopio laadunvarmistusjärjestelmästä, mikäli järjestelmään on tehty muutoksia kuluneen vuoden aikana.
 - Mikäli laitoksella tuotetaan myös jätteenä hyödynnettäviä betonimurskeita, kirjataan nämä edelleen YLVA-järjestelmässä jäteosioon osana laitoksen vuotuista jäteraportointia.

H. Betonimurskeen laadunvarmistuksessa yksi vähintään 20 osanäytteestä muodostettu kokoomanäyte voi edustaa enintään 10 000 tonnin murske-erää (eli valmista betonimursketta). Mikäli toiminnanharjoittaja ei tunne valmistamansa betonimurskeen laadunvaihtelua hyvin ja epäilee, että murske ei ajoin täyttäisi asetuksen laatuvaatimuksia, on suositeltavaa pienentää murske-erää, jota kokoomanäyte edustaa. Samoin on suositeltavaa ottaa rinnakkaiskokoomanäytteitä mahdollisten uusinta-analyyysien tekemiseksi. Tällä tavoin laadunvaihtelusta on mahdollista saada luotettavampi käsitys ja pienentää riskiä, jossa 10 000 tonnin erä betonimursketta pysyisi jätteenä. Asetus ei mahdollista uusintanäytteiden ottoa kasalta sillä perusteella, että valmiin murske-erän laatu ei täytä asetuksen vaatimuksia. Kokoomanäyte otetaan kasalta ainoastaan asetuksen 15§ mukaisessa tilanteessa eli jos on syytä epäillä betonimurskeen laadun heikentyneen varastoinnin aikana siten, ettei se täytä enää arviointiperusteita. Tällöin näytteenoton kohteena on betonimurske, jonka jätteeksi luokittelu on jo päätynyt eli joka on täyttänyt asetuksen kelpoisuusvaatimukset.

Kuva 1. Tuotteen ja sen valmistusmäärän syöttäminen YLVA-järjestelmän tuotanto-osioon. End-of-waste -ruutu, johon tulee laittaa ruksi, näkyy tuotekohtaisen rivin oikeassa reunassa.

3. Laadunvarmistusjärjestelmän vaatimustenmukaisuuden vahvistaja

Laadunvarmistusjärjestelmän vaatimustenmukaisuuden arvioinnissa tarkastellaan

- vastaanottotarkastusta, vastaanottokirjanpitoa, näytteenottoa, näytteiden esikäsittelyä ja analysointia sekä tulosten dokumentointia koskevien ohjeiden selkeyttä ja ajantasaisuutta;
- vastuuhenkilöiden nimeämisen ajantasaisuutta, heidän ja laadunvarmistukseen osallistuvien henkilöiden perehdytyksen riittävyttä sekä heidän ja vastuuhenkilöiden käyttöön saatettujen, laitoksen toimintaa koskevien tietojen riittävyttä;
- vastaanottokirjanpidon asianmukaisuutta;
- näytteiden esikäsittelyssä ja analysoinnissa käytettyjen menetelmien ja välineiden sekä analyysitulosten dokumentoinnin asianmukaisuutta;
- arviointi- ja auditointisuunnitelmaa.

Laadunvarmistusjärjestelmän vaatimustenmukaisuus vahvistetaan myöntämällä järjestelmälle sertifikaatti. Sertifiointin referenssidokumenttina voidaan käyttää tätä soveltamisohjetta tai standardia SFS 5884 (Betonimurskeen maarakennuskäytön laadunvalvontajärjestelmä). Vahvistamisen tekee riippumaton osapuoli, jolla on oltava Turvallisuus- ja kemikaaliviraston akkreditointiyksikön myöntämä pätevyys tässä tehtävässä eli kiviainesvalmistukseen tai muuhun vastaavaan toimintaan liittyvien laadunvarmistusjärjestelmien vaatimustenmukaisuuden arvioinnissa.

4. Ympäristöluvan tai rekisteröidyn toiminnan valvontaviranomainen

- A. Ennen ilmoituksen kirjaamista YLVA-järjestelmään varmista, että
- o toiminnanharjoittajalla on ympäristönsuojelulain (527/2014) 27 §:ssä tarkoitettu ympäristölupa betonijätteen murskaustoimintaan tai jonka toiminnassa murskataan betonijätettä kiinteään betoniaseman ja betonituotetehtaan ympäristönsuojeluvaatimuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (858/2018) nojalla;
 - o toiminnanharjoittajalla on kolmannen osapuolen vahvistama laadunvarmistusjärjestelmä.

Mikäli ilmoituksessa on puutteita näiltä osin, ilmoita niistä toiminnanharjoittajalle ilman aiheetonta viivytystä.

- B. ELY-keskuksen toimivaltaisena viranomaisena kirjaa ilmoitus arviointiperusteiden käyttöönotosta USPA-asianhallintajärjestelmään. Kunnan toimivaltaisena viranomaisena kirjaa ilmoitus kunnan omaan asianhallintajärjestelmään.
- C. Merkitse kohde (asiakas) YLVA-järjestelmään, mikäli kohdetta ei ole jo avattu.
- D. Lisää valvontaprofiilissa (tarvittaessa) osiolle jätehuollon ja yleisen raportoinnin pisteet. Kytke Jätehuolto-sektorille tulevan jätteen lomake sekä tarvittaessa lähtevän jätteen lomake ja varastointilomake. Kytke Yleinen raportointi -sektorille raaka-aine- ja tuotantolomakkeet. Lomakkeet on kytkettävä, jotta toiminnanharjoittaja voi ilmoittaa vuosiraportoinnissaan betonimurskeen valmistamisen raaka-aineet (betonijätteet sekä vastaanotettuna jätteenä että raaka-aineena) ja valmistetun murskeen määrät (käyttötarkoituksittain). Vuosiraportit on hyväksyttävä vuosittain toiminnanharjoittajan täydennettyä tiedot. Valvoja lisää pisteitä valvontaprofiilissa (ei raportointiprofiilissa). Valvoja lisää valvontaprofiilissa (tarvittaessa) osiolle jätehuollon ja yleisen raportoinnin pisteet.
- E. Toiminnan valvonta kohdistuu arviointiperusteiden toiminnan aikaiseen täyttymiseen sen jälkeen, kun arviointiperusteet on otettu käyttöön toimipaikalla. Valvonnan työkaluja ovat
- o vuosiraportti;
 - o YLVA-järjestelmän vuosiraportoinnin tiedot raaka-aineena käytettyjen jätteiden ja valmistettujen tuotteiden määrästä;
 - o YLVA-järjestelmän vuosiraportointiin sisältyvät tiedot vastaanotettujen jäte-erien määrästä sekä valmistetun murskeen laatua ja laadunvaihtelua kuvaavista tilastollisista suureista (tämän ohjeen luvun 2 G kohdan mukaisesti).

Lisäksi valvovalla viranomaisella on oikeus nähdä laadunvarmistusjärjestelmän toteutuksen dokumentointi.

Kuntien ympäristönsuojeluviranomaisille tarkoitetut ajantasaiset käyttöohjeet YLVA-järjestelmään ovat saatavilla osoitteessa <https://www.ely-keskus.fi/web/ylva/ylva-kuntakayttajille> Järjestelmän käytön ongelmatilanteissa lisätietoja voi tiedustella oman alueen ELY-keskuksen YLVA-yhteyshenkilöltä.

ELY-keskusten käyttöön tarkoitetut vastaavat ohjeet ovat saatavilla tätä tarkoitusta varten ylläpidettävässä Teams-ryhmässä.

5. Betonimurskeen hankkija ja käyttäjä

- A. On hyvä varmistaa, että saat hankkimasi betonierän mukana vaatimustenmukaisuusilmoituksen, ja tarkistaa sen sisältö joko saamastasi paperisesta tai käytössäsi olevasta sähköisestä asiakirjasta. Vaatimustenmukaisuusilmoitukseen sisältyy valmistajan vakuutus asetuksessa säädettyjen arviointiperusteiden täyttymisestä.
- B. Noudata vaatimustenmukaisuusilmoituksessa käyttäjälle annettuja ohjeita.
- C. Tuotteen valmistaja vastaa tuotteen laadusta. Mikäli betonimurske on esimerkiksi huomattavan roskaista, voit tehdä reklamaation tuotteen valmistajalle.

6. Huomioita betonimurskeista uusiomateriaalimarkkinoilla

Asetuksen tultua voimaan uusiomateriaalimarkkinoilla tarjotaan ja käytetään betonimursketta, joka on luokiteltu jätteeksi, ja betonimursketta, jonka jätteeksi luokittelu on päätynyt. Ensin mainittua hyödynnetään joko ympäristöluvalla tai MARA-asetuksen mukaisella rekisteröintimenettelyllä. MARA-asetuksen nojalla tapahtuva hyödyntäminen on valtavirtaa ja jokainen maarakennuskohde tallennetaan maaperän tilan tietojärjestelmään paikkatietona. Betonimurskeen, jonka jätteeksi luokittelu on päätynyt, käyttöä ei tarvitse rekisteröidä eikä sille tarvitse hakea lupaa. Siten tieto käyttökohteesta ei myöskään tallennu maaperän tilan tietojärjestelmään (MATTI). Tietojärjestelmässä ei välttämättä ole paikkatietona myöskään kohteita, joissa betonimursketta on käytetty ympäristöluvalla. Rakenne, johon tällaista asetuksen mukaista, tuotestatuksen saavuttanutta mursketta on käytetty, saatetaan purkaa jossain vaiheessa. Tällöin betonimurskeesta tulee jätettä samojen periaatteiden nojalla kuin mistä tahansa purkamisen tai rakentamisen yhteydessä syntyvästä kivi- tai maa-aineksesta. Mikäli *kunnat ja kaupungit ja merkittävät uusiomateriaalien hyödyntäjät, joilla on omat tietojärjestelmänsä*, haluavat varmistaa, että tieto EEJ-betonimurskeen käytöstä on jäljitettävissä rakenteen purkuvaiheen saakka, ne voivat *vapaaehtoisena toimena* merkitä edellä mainittuihin järjestelmiinsä rakennuskohteissa käytettävät materiaalit (ml. EEJ-betonimurske) paikka- ja muuna vastaavana tietona.